

İstismar Bildiriminde Etik Açısından Görülen Soru İşaretleri

Berna Arda
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Deontoloji AD, Profesör

Çocuk istismarı, oldukça farklı boyutlarda ve oldukça farklı görünümle ortaya çıkabilecek bir durumdur. Ülkemizde de, bir çok gelişmiş ve gelişmekte olan benzerlerinde rastlanıldığı gibi genel bir sorun olduğu bilinmektedir. İstismarın belirlenebilmesi, sağlık çalışanının öncelikle bu konuyu da içeren yetkin bir eğitim almış olmasına bağlıdır. Söz konusu eğitimin duyarlılık yaratacak bir nitelik taşıması gerektiği kadar, etkin olması ve süreklilik taşıması da gerekli görünmektedir.

Sağlık personeli açısından, bildirim konusunun yarattığı en önemli sıkıntılardan birisi "hastanın mahremiyetini koruma sorumluluğundan vazgeçiyor olunması" (ya da en azından eylemin böyle görünmesi) dir. Bilindiği gibi özellikle hekimlik uğraşının temel ve tarihsel etik yükümlülüklerinden birisi hastanın sırrının korunmasıdır. Dolayısıyla bu durum; sağlığının korunması, ya da hastalığına çözüm bulunması gibi bir gerekçeyle sağlık kurumuna başvurmuş kişilerin bu süreçte edinilen bilgilerinin saklanması hekimlerin mesleki sorumluluk hanesine eklemiştir. Hekim - hasta ilişkisinin güven temeline dayalı olarak sürdürülebilmesinde bu şekilde davranmanın bir zorunluluk olarak görüldüğü açıktır.

Hekim kimliği açısından güvenilirlik ve "güvenilir olma niteliğinin sürdürülebilirliği" çok temel bir ögedir. Hemen bütün kültürlerde olduğu gibi, bizim kültürümüzde de "ihbarcılık, muhbirlik.." gibi durumlar onay görmeyen, aksine kınanan durumlardır. Dolayısıyla hekim kimliği ile bağdaştırması zor ve zaten temelinde çatışmalar, sıkıntılar barındıran bir konu olarak görünmektedir bildirim konusu.

Bu durumun istisnalarından söz edilmekte ve hangi koşulların gerçekleşmesi durumunda hekimin hastasına ait bu çok özel bilgileri başkalarıyla paylaşmasından, hatta resmi makamlara bildirmesinden bir sıkıntı doğmayacağı tartışılmaktadır. Birtakım enfeksiyon hastalıklarının bildiriminde "toplum sağlığının korunması" gibi bir amacın gözetildiği, dolayısıyla makul karşılandığı konusunda bir görüşbirliği hemen hemen oluşmuştur. Ancak yine de bu bildirim sürecinde çoğu kez bir üslup sıkıntısının yaşandığı ve sergilenen bazı davranışların etik açıdan kabul edilemez olduğu açıktır. Söz gelimi; AIDS olduğu saptanan bir vakanın, toplumda damgalanmasına yol açacak bir biçimde bildirilmesi etik açıdan hiçbir biçimde haklı çıkarılamayacak bir durumdur.

Çocuk istismarının bildiri mi de, hekimin hasta sırrını koruma yükümlülüğü açısından benzer bir istisna durumu oluşturmakta mıdır? Çocukların "daha fazla zedelenebilir" oluşları, onları kendiliğinden genel hasta grubu içerisinde daha özen gerektiren bir konuma getirmekte midir? Eğer böyle ise, bu durum bütün hekimler arasında çocuk hekimlerine de fazladan bir sorumluluk ve yükümlülük getirmekte midir? Eğer böyle ise, bu durumun gerektirdiği eğitimsel ve yönetsel yansımalar da gerçekleşmekte midir? Yoksa sadece belli durumlardaki hekim yükümlülüğü, ve yaptırımlar tanımlanmış, ancak başka hiçbir düzenleme yapılmamış mıdır? Bu durumda hekimin etik davranmasını beklemek mümkün müdür? İstismar gören bir çocuğun içinde bulunduğu kısır döngünün kırılmasını sağlayacak kişi/ ler hekim ve sağlık ekibi olabilir mi? Eğer böyle ise, bu istismarın saptanması ve önlenmesi açısından kaçırılmayacak bir fırsat değil midir? İstismar saptanmış vakaların daha fazla ve yineleyen biçimlerde zedelenmesi nasıl önlenir?

arda@medicine.ankara.edu.tr